

Ans Kromwijk-van Vliet | *Venster naar de toekomst*
In mal gevormde klei, schrumpfglazuur | 40 x 25 cm, h. 7 cm | 2019
Foto: © Harald Lakerveld

Ans Kromwijk is als bestuurslid van de Sint Fransiscus Stichting
associé van de Vroedschap, maar zij is ook volleerd keramist.
Interview > achterpagina

Verbazing 2022

Verbazing 2022 Jaap Breunesse	2
Waarom wordt uw bijdrage besteed? Jan Hendriks	4
Vooruitblik 2023 Volkert Batelaan	5
Historicus Maarten Van Rossem op zijn praatstoel Cobi Leenheer	
2023: 'het jaar van de grote verbouwing' Arja van Veldhuizen	6
2022: 650 jaar stadsrechten Uit de Feesttentoonstelling	8
Strijd om de Romeinse legerhelm Nieck Engelhard	9
Koeriemart tentoonstelling 'popt weer up' Bianca Six Dijkstra	10
Singelkunst: Woerden op z'n best Pike Uittenbogaard	
Professionalisering van het collectiebeheer Stephanie Rompa	11
Het museum als kunsthuis In gesprek met Ans Kromwijk-van Vliet	12

Er zijn van die momenten dat je wordt overrompeld door de schoonheid van bijvoorbeeld een gebouw, een schilderij een beeld of een lied.

Zo bezochten we in 2022 het gebouw van Radio Kootwijk. Het hoofdgebouw wordt ook de kathedraal van de Veluwe genoemd en is qua ontwerp een Art Deco gebouw met invloeden van Duits Expressionisme en Amsterdamse school. Een van de opvallendste elementen zijn de witte spanten, eerst veronderstellend dat dit wit geschilderd gelamineerd hout zou zijn, blijken ze van beton. Zij vormen een treffende gelijkenis met het recent gebouwde station in Luik van de Spaanse sterarchitect Calatrava. Geen nieuws dus onder de zon, wel heel verrassend en mooi.

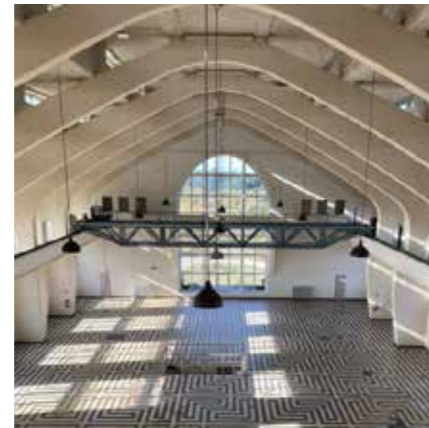
Nog een 'overrompel-moment' beleefden we op de Floriade in Almere. Zonder al te hoge verwachtingen komen we daar 'The Growing Paviljoen' tegen. Een iconisch 'biobased' paviljoen van enkel natuurlijke materialen: hout, hennep, katoen en mycelium. Dit laatste zijn de sporen van paddenstoelen, het grootste organisme op aarde, dat in een bepaalde mix de materie laat groeien. Spectaculair en CO² vrij. Op de foto het beeld wat ons treft met op de achtergrond het paviljoen. Biobased bouwen: in de toekomst onontkoombaar.

Van een heel andere orde is het Teylers museum ook zo'n pareltje om te bezoeken. Hockney's eye was de tentoonstelling, verwacht geen overzicht tentoonstelling maar ervaar hoe Hockney eigennamen heeft over perspectief en gebruik van optische hulpmiddelen in de schilderkunst.

'De kathedraal' van Radio Kootwijk, 1920

Dak van de Kathedraal, Julius Luthmann

The Growing Paviljoen, Floriade Almere, 2022

Station van Luik, 2009

Station van Luik, Calatrava

Floriade Almere, 2022

Zo kijkt Hockney ook naar het werk van de oude meesters. Zo'n onconventioneel hulpmiddel is de **CAMERA LUCIDA**. De tentoonstelling is tot eind van de maand. Een leuke bijkomstigheid is een bezoek aan de zojuist geopende nieuwe permanente tentoonstelling over de huisvesting van Pieter Teylers.

Ook de tentoonstelling over de oudste havenstad van de wereld BYBLOS in het Leids Historisch Museum heeft ons meer dan verrast. De tentoonstelling in zijn geheel is natuurlijk fantastisch, maar wat ons hier weer een klein beetje optilde is een in zijn uitvoering zeer bescheiden gebruiksvoorwerp, een brief op een kleitablet niet groter dan 10 x 6 cm en vol van tekst. Méér dan 1.500 jaar voor Chr. werd er in de landen rond de Middellandse zee gecommuniceerd middels deze kleine brieven, zg Armana brieven. Verwondering alom en dat afgezet tegen de tijd waarin dit plaats vond en de huidige 'juice' communicatie.

Op nieuwjaarsdag kijkend en luisterend naar het nieuwjaarsconcert van een van de meest creatieve orkesten van Nederland, het Nederlands Blazers Ensemble. Het concert opent met een soort republikeins strijdlid ' Lied van de sanfedisti'. Het lijkt of hier alles van 2022 bij elkaar komt, alleen al het refrein is al zeer indrukwekkend:

Vrijheid vrijheid voor mensen en dieren
Vrijheid vrijheid voor aarde en steen

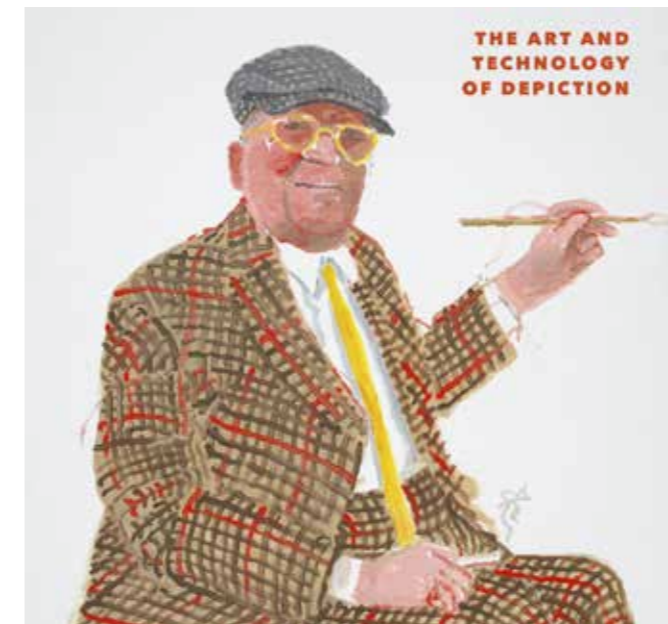
Spotify biedt uitkomst, ik zou zeggen: luisteren en dit jaar zal iedereen weer uitdagen om in alle vrijheid te gaan genieten van al die creatieve uitingen die ons weer doen verbazen.

Jaap Breunesse
Voorzitter Vroedschap van Woerden anno 2018

Fragment van kleitablet, circa 1500 v. Chr., Leids Historisch Museum

Hockney's Eye, Teylers Museum Haarlem

*Met één adem krijg jij je leven uit het niks,
tot de zeven dimensies.
Deze eenheid in je essentie.
Het enige lied van de deur van de hemel.*

[Ref] *Vrijheid, vrijheid, voor mensen voor dieren.
Vrijheid, vrijheid, voor aarde en voor steen.*

*Kijk hoe donker dag na dag.
Laat het branden, het licht dat in jou beledigd is.
Het schitter zoals het schittert, laat de mensheid schitteren.
Laat deze uitroep als één stem spreken.*

[Ref]

*Zie hoe alles, alles is verlopen.
De ziel van zijn, heeft ook jou gekozen.
Blies langs steen, aarde en dier tot mens,
de oorsprong van alle geluiden was een stem.*

[Ref]

*Kom op, sluit je met vrede aan bij broederschap.
Als je maar een gast bent, waarom dan deze competitie?
sta op tegen de wreedheid van de onderdrukker
meng jezelf stap voor stap in de wijsheid van geleerden.*

WAARAAN IS UW BIJDRAGE BESTEED?

Het is altijd verrassend hoe snel het jaar weer verstreken is en het weer tijd is voor een terugblik. Zo ook dit jaar.

Eerst wat cijfers, dan het verhaal.

Bij aanvang van het jaar 2022 zat er ruim € 21.000,- in kas. De verzoeken tot uw bijdrage zijn dit jaar wat aan de late kant verstuurd. Vier associés hebben nog in 2022 betaald, hetgeen een totale bijdrage van € 4.800,- opleverde. De rest van de betalingen verwachten we binnenkort. Dank daarvoor. Aan programmakosten is ruim € 7.000,- besteed en € 10.000,- toegezegd. Hierover direct meer. Aan eenmalige kosten voor de associés is ongeveer € 1.700,- besteed voor met name de portrettering. De jaarlijkse kosten inzake associés bedroegen in totaal € 6.000,- waarvan ongeveer € 3.500,- voor twee succesvolle Vroedschapsbijeenkomsten en een bedrag van € 2.500,- voor het samenstellen, opmaken, drukken en verspreiden van de twee halfjaarlijkse berichten van de Vroedschap. Enig rekenen laat zien dat met nog een kleine € 500,- aan organisatiekosten aan het eind van het jaar 2022 kas weer leeg was.

De programmakosten hebben betrekking op een bijdrage van € 2.500,- aan de Singelkunst in Woerden. Ze kunnen u niet zijn ontgaan, de diverse kunstwerken in de singel gedurende het tweede kwartaal van 2022. Daarnaast is conform

toezegging een bedrag van € 1.700,- bijgedragen aan de coaching van de vrijwilligers van het Stads museum in het gebruik van het collectieregistratiesysteem Ad-lib. In de toekomst kan dit een belangrijke bijdrage betekenen voor het digitaal toegankelijk worden van de collectie van het Stads museum, en past daarom uitstekend bij de doelstellingen van de Vroedschap. Een laatste bijdrage ter hoogte van net geen € 3.000,- is besteed aan het vormgeven van de reizen- tentoonstelling 'Koeiemarkt on tour'. Met een tijdelijke presentatie van de zeer goed bezochte tentoonstelling over de Koeiemarkt in de dorpskernen van Harmelen, Kamerik en Zegveld is de toegangsdrampel en bereikbaarheid van ons museum nog eens verder verlaagd.

Tot slot is er een bijdrage van € 10.000,- aangevraagd door het bestuur van het Stads museum en toegezegd door de Vroedschap voor de vaste presentatie van het Verhaal van Woerden, vorm te geven op de zolder van het museum. Een fors bedrag, maar het vormt slechts een fractie van de ruim € 300.000,- die hier in het totaal mee gemoeid is. Kortom, uw bijdrage is weer goed besteed, zo is mijn mening. Wij hopen ook volgend jaar weer op uw bijdrage te mogen rekenen.

Jan Hendriks

Penningmeester Vroedschap van Woerden anno 2018

Leo Gestel | 1881-1941 | Woerden vanuit dakraam
aquarel op papier 65,5 x 50,0 cm, 1917

De artiesten van de klas

In 2016 maakt Stads museum Woerden een tentoonstelling over twee getalenteerde Woerdense jeugdvrienden, die als kunstenaar veel in hun mars hebben: Leendert Gestel en Kees Vreedenburgh. Ik moest daaraan terugdenken toen ik 'In de stad Woerden, naar een aquarel van Cornelis Vreedenburgh' ontdekte op het omslag van de Katholieke Illustratie uit 1935.

In de stad Woerden, naar een aquarel van Cornelis Vreedenburgh
Omslag van de Katholieke Illustratie, juni 1935

Tussen Leo Gestel en Cornelis Vreedenburgh ontstond een vriendschap toen ze op de lagere school bij elkaar in de klas zaten. Gestel schrijft hier in 1933 over: "Kees Vreedenburgh zat vóór mij op de Christelijke school [...]. Wij waren beide de 'artiesten' van de klas. Bij iedere gelegenheid werden er leien vol getekend." Vooral in de periode rond 1900 hadden de jongens veel contact en werkten ze samen buiten in het Groene Hart.

NAJAARSBIJEENKOMST 'HISTORICUS MAARTEN VAN ROSSEM OP DE PRAATSTOEL'

De aanleiding van de thematentoonstelling (ON)PEILBAAR WATER is het feestelijke jubileum in 2022 van 900 jaar waterbeheer in Nederland en 700 jaar Groot Waterschap Woerden. Ook herdenken we het Rampjaar 1672, nu 350 jaar geleden.

Op donderdagavond 3 november jl. hielden we onze najaarsbijeenkomst in het Stads museum. Tijdens het 'statafeldiner' kregen we een rondleiding door de tentoonstelling door museummanager Arja van Veldhuizen. Speciaal voor deze tentoonstelling maakten acht hedendaagse kunstenaars kunstwerken gebaseerd op het thema 'water in onze omgeving'. Na de bezichtiging van de tentoonstelling gaf historicus Maarten van Rossem een lezing in de Vroedschapszaal.

Tijdens het Rampjaar 1672 speelde het water als verdedigingsmiddel ook een belangrijke rol. In zijn bekende nuchtere stijl gaf Van Rossem ons een amusante geschiedenisles over het jaar waarin 'het volk redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos' was.

Ik denk met veel plezier terug aan deze genoeglijke bijeenkomst in de prachtige entourage van ons Stads museum.

Als jury bij De Slimste Mens

Historicus bij De Vroedschap

Voor ons is het telkens weer een uitdaging om voor onze gewaarde associés een bijeenkomst te organiseren.

Dit keer was het thema snel gevonden: de herdenking van het Rampjaar 1672. 350 jaar geleden bleven de Nederlanden ternauwernood een zelfstandige republiek mede dankzij het onder water zetten van een groot gebied. Dat gegeven is ook een aanleiding voor de tentoonstelling (on)peilbaar water. "Wie kan op een boeiende manier over deze geschiedenis vertellen?" vroegen wij ons af. "Maarten van Rossem, daar doen we onze associés vast een groot plezier mee."

Binnen het bestuur heb ik de taak om te peilen wat uw ervaring is binnen de Vroedschap van Woerden anno 2018 en daarbij neem ik de organisatie van onze activiteiten op me. Het strikken van de populaire historicus met zijn overvolle agenda bleek een uitdagende klus. Dit betekende volhouden. Ik heb zijn vrouw precies acht keer aan de telefoon gehad. De achtste keer dat ik belde nam ze die op net toen hij in de deuropening stond, op het punt om het huis te verlaten. "Maarten nu komen, Cobi aan de telefoon..."

Na zijn optreden in de Vroedschapszaal vond ik het mooi dat u in de gelegenheid was om hem vragen stellen. Toen we de zaal uitliepen sprak ik hem nog even aan: "Ik heb niet zoveel kennis van geschiedenis dan u, ik zit namelijk in de mode en geef stijladvies. Wat mij vanavond, los van uw verhaal, opviel is dat u er in levende lijve veel jeugdiger uitziet dan op de televisie." Hij keek me verbaasd aan. "Zijn ze altijd meer dan een uur bezig met allerlei rotzooi op mijn gezicht te smeren... je begrijpt er toch niets meer van." We schoten in de lach. Ik bedankte Maarten nogmaals voor zijn spontane positieve reactie om bij ons langs te komen. Hij vond het ook een plezierige ervaring en ik mag hem altijd benaderen...

Cobi Leenheer

VOORUITBLIK 2023**Beste associés van De Vroedschap van Woerden anno 2018**

Het jaar 2023 belooft voor het Stads museum Woerden een spannend jaar te worden. Zo staan we voor één van de grootste verbouwingen in onze recente geschiedenis met de verduurzaming/verbouwing van de zolderverdieping inclusief het ontwikkelen van de nieuwe vaste tentoonstelling 'het Verhaal van Woerden'. Daartoe zal het museum ook enkele maanden worden gesloten.

Om tijdens die periode onze vrijwilligers goed betrokken en gemotiveerd te houden verzorgen de Vrienden van het Stads museum een speciale lezing voor hen, een mooi gebaar. En omdat zo'n operatie voor ons geen dagelijkse kost is hebben we deskundige hulp ingeroepen om de werkzaamheden en de beheersing van kosten in goede banen te leiden.

Ook gaan we met de gemeente in gesprek over meerdere belangrijke onderwerpen zoals het vinden van geschikte

depotruimte, adequaat (groot)onderhoud van onze buitenkunst en versterking van de organisatie (met name op het gebied van marketing en de begeleiding van vrijwilligers).

Het jaar is in ieder geval goed begonnen. Na een jarenlang juridisch getouwtrek blijft de Romeinse helm definitief in collectief bezit en gaan we ervan uit dat dit 'pronkstuk' nog lang in ons museum te zien zal blijven.

En natuurlijk hopen we op continuering van de goede samenwerking met de Vroedschap en blijven we op zoek naar een geschikte plek om extra tentoonstellingsruimte te realiseren. We blijven hopen dat in de groeiambitie van de gemeente Woerden ook prioriteit wordt gegeven aan de culturele voorzieningen die onze gemeente aantrekkelijk moeten maken en houden.

Volkert Batelaan
Bestuursvoorzitter Stichting Stads museum Woerden

UPDATE VANUIT HET STADSMUSEUM: 2023 HET JAAR VAN DE GROTE VERBOUWING

In het zomerbericht vertelde ik u dat we onze ambitie om een aantrekkelijke nieuwe vaste opstelling over 'Het verhaal van Woerden' op de zolder van het museum kunnen gaan waarmaken omdat ook de grootste subsidieverstreker over de brug is.

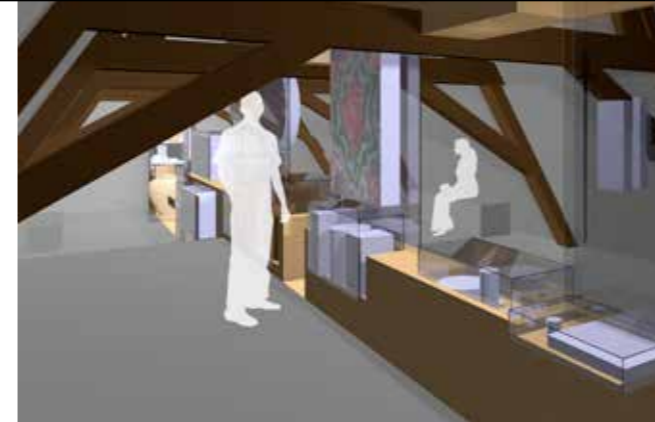
Vorbereidingen

Inmiddels zijn onze vrijwilligers begonnen met het op- en leegruimen van de zolder waarop zich ook bijzondere en waardevolle Romeinse voorwerpen bevinden. Voorzichtig en zorgvuldig wordt vóór inpakken de staat van de objecten geregistreerd, daarna worden ze ingepakt en volgens de museumnormen verhuisd en opgeslagen. Niet alle Romeinse voorwerpen keren terug in de nieuwe tentoonstelling. Ongeveer tweederde van de collectie stukken gaat terug naar de eigenaren, zoals de provincie Utrecht, of wordt opgeslagen in het depot van het museum.

Daarna gaat de aannemer aan de slag met het verduurzamen en verbeteren van de klimaatcondities, die nodig zijn om de nieuwe tentoonstelling mogelijk te maken. Deze noodzakelijke 'gebouwelijke modernisering' van ons monument is misschien wel het spannendste onderdeel van de grote verbouwing. Niet alleen wat betreft de moeilijkheidsgraad van het vakwerk, maar ook wat betreft de organisatie en planning van het bouwproject.

Werk in uitvoering: de tentoonstelling 'Het verhaal van Woerden'

Het tentoonstellingsconcept wordt verder uitgewerkt door de ervaren ontwerpers van Pronk Studio. 'Ontwerpers met liefde voor het verhaal en oog voor detail.' lezen we op hun website.

Artist impressions van de nieuwe permanente tentoonstelling 'Het Verhaal van Woerden' op zolder. Door Pronk Studio.

Voor de bouw van de vaste tentoonstelling hebben we de gerenommeerde tentoonstellingbouwers Heijmerink Wage-makers aangetrokken. Zij hebben een indrukwekkend portfolio en een uitstekende reputatie in de museumwereld. Ik kijk uit naar de samenwerking met alle specialisten in dit belangrijke project. Dat overigens ook leerzaam wordt: met stageplekken!

Ook ons nieuwe beleidsplan is in de maak Bureau De Culturele Zaaik heeft advies uitgebracht en op basis hiervan gaan we onze plannen voor de komende jaren vastleggen.

Met de totale metamorfose van de bovenverdieping wordt het dus een spannend jaar. We houden u op de hoogte.

Arja van Veldhuizen, museummanager

Topvondsten uit de tentoonstelling van de Woerdense Romeinse geschiedenis die terugkomen in de nieuwe tentoonstelling 'Het Verhaal van Woerden'

Bronzen kikkerfabula 200 na Chr.
Deze unieke speld in de vorm van een kikker is in 2003 gevonden tijdens de opgravingen voor de nieuwbouw van Woerden-Hoogwoert. De Romeinen geloven dat je het verlies van een geliefde kunt voorkomen door een sieraad te dragen met kikkermotief. Zelfs het zien van een kikker kan al geluk brengen. De fibula is gegoten in brons en daarna vertind zodat het op zilver lijkt. De twee driehoeken op de rug hadden ooit een emaille versiering. Het is verder een eenvoudige speld waarvan de sluiting vergelijkbaar is met die van een veiligheidsspeld.

Altaarsteen 218-222 na Chr.

De Romeinen geloven in meerdere goden: het polytheïsme. In het geloof zijn ook gebruiken en goden opgenomen van de plaatselijke bevolking. Romeinse soldaten kunnen overal uit het Romeinse Rijk vandaan komen. Daarom zijn er in castella in Nederland verwijzingen naar zowel oorspronkelijk Romeinse, als Egyptische, Griekse en Germaanse goden gevonden. Deze unieke 'Sol invictus' altaarsteen is in 1988 gevonden in de Singel ter hoogte van molen De Windhond. Keizer Heliogabalus, waarschijnlijk afkomstig uit Syrië, vereenzelvigde zich met Sol, de Zonnegod.

De ingegraveerde tekst is:
P.S.I.C.T.A.HA
A.A.P.
SOLI.[n]victi] HELAGA
BALO ET MINER[vae]
L.[ucius] TERENTIVS
BASSVS S[ignifer] COH[ortis]
III.BREVCOR

Dat betekent:
"Tot heil van Imperator Caesar Titus Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius [heeft] L. Terentius Bassus, vaandeldrager van de derde cohors van de Breuci [dit altaar gewijd] aan de zonnegod Heliogabalus en Minerva."

Op de rechterkant van de altaarsteen staat de standaard voor de vaandeldrager Bassus, de persoon die het altaar wijdde. Een standaard is een vlag die aan een specifiek persoon gebonden is. De linkerkant is versierd met een bijl en een beschadigd mes. Dit verwijst naar een offerritueel waar ook de uitgehouwen kom in de bovenkant voor bedoeld is. De zonnegod Heliogabalus is vooral in Syrië en het oude Fenicië vereerd. De stam van de Breuci, waartoe de vaandeldrager behoorde is oorspronkelijk uit de Balkan afkomstig.

Wijken en kernen van Woerden

In onderzoek en ontwikkeling zijn tentoonstellingen over de wijken en kernen in onze gemeente. Over hun ontstaansgeschiedenis, architectuur en bewoners. De eerste wijk waar in het najaar van 2023 aandacht wordt besteed is het defensie-eiland.

Onder Het Kasteel is een strafgevangenis. Op de voorgrond het nog maagdelijke Defensie-eiland. Staalgravure van L. Rohbock, ca 1858. RCE.

Onder Jeroen Hermkens, Defensie-eiland Woerden, olieverf op doek 2011 Rechtsboven Het Defensie-eiland met rokende schoorsteen. In 1915 wordt de stoomwasserij opgericht. Via de Stichting Rijnlandse Historiën, Alphen a/d Rijn. Rechtsmidden Viering van het 75-jarig bestaan van het Depot Retour Goederen in 1948. N.I.M.H.

Rechtonder Naaiatelier in het Depot Retour Goederen in 1957. N.I.M.H.

650 JAAR STADSRECHTEN: WETENSWAARDIGE WOERDENSE GESCHIEDENIS GEPRESENTEERD

In 2022 was het 650 jaar geleden dat onze stad stadsrechten kreeg. Tekst en beeld uit de 'Feesttentoonstelling Woerden 650 jaar stad', die van 21 mei tot 16 oktober was te zien.

Holland en Utrecht: strijd tussen de graaf en de bisschop

In de Middeleeuwen valt het dorp Woerden eerst onder 'het Sticht' en het wordt bestuurd door de bisschop van Utrecht. Het bisdom Utrecht grenst aan Holland en de bisschop en de graaf van Holland liggen regelmatig met elkaar overhoop. Door zijn ligging precies tussen beide gewesten in, is Woerden vaak onderwerp van strijd over gebiedsuitbreiding, macht en geld. In 1160 bouwt de bisschop ter verdediging een kasteel in Woerden.

Deze burcht -Huis te Woerden- ligt aan de Westkant van de huidige binnenstad, vermoedelijk bij de verbinding tussen de Meulmansweg en de Kruittorenweg. Op het Middeleeuwse zegel hieronder een afbeelding van dat kasteel, dat nu niet meer bestaat. Het lijkt veel op de Haagse Ridderzaal.

In opdracht van de bisschop wordt de regio waarin Woerden ligt bestuurd door ridders. In de 12de en 13de eeuw komen deze ridders uit één familie en zij noemen zich Heer van Woerden. Deze heren ontwikkelen zich tot echte heersers en trekken zich weinig van de bisschop aan.

Herman van Woerden -de 6de ridder en bestuurder van het Sticht- keert zich in 1280 tegen de bisschop. De graaf van Holland, Floris V, komt de bisschop te hulp en Herman vlucht. Na veel gekonkel wordt Floris V door edelen (waaronder Herman van Woerden) in de val gelokt tijdens een valkenjacht. Hij wordt in het Muiderslot gevangen gezet en in 1296 vermoord. Als straf raakt Herman (en ook de bisschop) zijn bezittingen kwijt en wordt Woerden rond 1300 ingelijfd door het graafschap Holland.

Stadsrechten

70 jaar later - in 1372 - is Woerden nog steeds een klein boerendorp met niet meer dan 700 inwoners. Op het hoogste punt staat een kerkje met daaromheen wat huizen en boerderijen. Albrecht van Beieren, graaf van Holland, zwaait er de scepter. Willem van Naaldwijk is als baljuw verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur.

Willem wil Woerden kunnen verdedigen tegen Utrecht en roept alle mannen van het Land van Woerden op om het dorp te versterken. Hij laat een gracht graven. Met de vrijgekomen grond wordt een wal gebouwd, versterkt met houten palen: een pallisade. Op de vestingwallen worden kanonnen geplaatst. Er ontstaat een vijfhoek van wallen, houten muren en grachten met uiteindelijk vier toegangspoorten: de Linschoter of Kromwijker Poort, de Utrechtse of Hofpoort, de Geestdorper of Kamerikse Poort en de Rietvelder of Leidse Poort.

Rechts: Een middeleeuws zegel van Woerden uit 1394. Het wordt bewaard in het archief van het Kapittel van Oudmunster te Utrecht.

Links: De vijfhoekege vorm die duidelijk te zien is op de kaart, is in 1372 tijdens de aanleg van de stadswal ontstaan.

Bron afbeeldingen: Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard

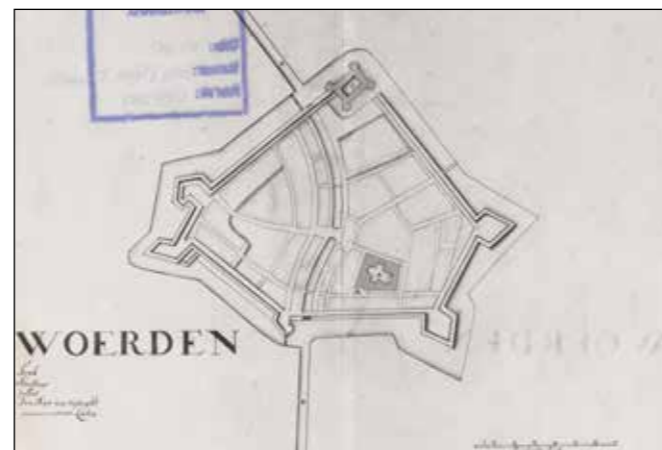
Woerden is met haar versterking door Willem van Naaldwijk op de kaart gezet. Albrecht van Beieren geeft Woerden stadsrechten 'op Sint Gregoriusdag van het jaar 1371'. Volgens onze huidige tijdrekening is dat op 12 maart 1372. Het stadsrecht was een 'bedankje' voor het vele werk en de financiële offers van de Woerdenaren. Albrecht heeft vanaf nu het recht om de Woerdenaren belastingen op te leggen: voor hem een grote bron van inkomsten. Dus of de inwoners in eerste instantie zo blij waren met het stadsrecht...?

Wat houdt het stadsrecht in?

Met het stadsrecht krijgt Woerden een eigen stadsbestuur en rechtspraak in de vorm van een zogenaamde vierschaar. Het stadsbestuur bestaat uit een schout, 7 schepenen, 2 raadsmanen en een klerk. Zij worden officieel benoemd door de graaf, maar in de praktijk door de baljuw die door de graaf is aangesteld. Het stadsbestuur mag eigen keuren en verordeningen instellen die eerst door de graaf goedgekeurd moeten worden. Alleen inwoners -poorters- mogen nog in de stad handeldrijven en hoeven geen tol meer te betalen. Ze worden beschermd achter de stadsmuren en kunnen alleen in hun eigen stad voor het gerecht worden gedaagd. Het poorterschap is dus aantrekkelijk. Alleen mannen kunnen tot poorter benoemd worden. Zij moeten 6 weken met hun hele hebben en houden in Woerden wonen. Daarna kunnen de schout en twee getuigen hen -tegen betaling!- als poorter erkennen.

Stadsrechten en toen...?

Na 1372 -de oorspronkelijke verlening van het stadsrecht- worden extra privileges aan het stadsrecht toegevoegd. Zo worden er twee burgemeesters aangesteld die worden gekozen door en onder de belasting betalende inwoners en krijgt Woerden het recht om een jaarmarkt voor paarden en runderen te houden. Deze Woerdense paarden- en koeienmarkt speelt in de loop der eeuwen een steeds grotere rol in de regio. Daarnaast komen er belastingvoordelen voor poorters, bestuursfuncties en lidmaatschappen van gilden. Natuurlijk hebben inwoners ook plichten zoals het aanvaarden van het ambt van burgemeester, gasthuismeester of weesmeester als zij daarvoor worden gekozen. Inwoners moeten de stadsvrede respecteren en belasting betalen. Ze helpen mee aan het onderhoud van publieke werken zoals de stadsmuur en vechten mee bij militaire acties van de landsheer.

SENSATIONELE VONDST. JAMMER DAT IETS VAN EEUWIGHEIDSWAARDE 'GEPRIJSD' MOET WORDEN

In het jaar 2000 wordt de Singel in Woerden uitgebaggerd. Ter hoogte van huisnummer 60 ziet een baggeraar een stuk metaal glimmen in de zwarte modder. Een amateurarcheoloog koopt het waardevol 'artefact' van de baggeraar voor 6.000 of 7.000 gulden en beschouwt zichzelf daarna als de rechtmatige eigenaar van een zeer zeldzaam archeologisch object dat bijna 20 eeuwen in de Woerdense bodem heeft gelegen.

Natuurlijk staat een Romeinse paradehelm uit de eerste tot derde eeuw na Chr. prachtig in de privéverzameling van iemand die uit liefhebberij schatgraver is, maar de man had als lid van de vereniging van metaaldetector hobbyisten de 'Coin Hunters' beter moeten weten. De rechter doet in 2003 uitspraak in een rechtzaak waarin de gemeente Woerden het eigenaarschap van de Romeinse helm opeist. In de visie van de gemeente is dit cultuurhistorische voorwerp, gevonden in gemeentegrond, eigendom van de 'publiekrechtelijke rechtspersoon' Woerden.

De rechter bepaalt dat de amateurarcheoloog en de gemeente samen eigenaar zijn van de bijzondere helm. Daaruit vloeit voort dat de gemeente in overleg moet met de amateurarcheoloog als zij de enige eigenaar van de vondst wil worden. Ik heb niet uitgezocht hoe de gesprekken daarna

zijn verlopen, maar ik lees in de pers dat de amateurarcheoloog op een zeker moment bereid is zijn deel van de waarde van de schat te verkopen aan de gemeente Woerden.

Het blijkt geen sinecure om de hedendaagse waarde van een schitterend uniek stuk Europees erfgoed in Euro's uit te drukken. In de eerste week van dit jaar, 23 jaar na de vondst in de Singel en 20 jaar na de uitspraak over het gedeeld eigenaarschap, wordt bekend dat de rechtbank in Leeuwarden eruit is: de Romeinse helm is € 179.466,38 waard.

Om de enige eigenaar ervan te worden betaalt de gemeente Woerden de helft van dit bedrag € 89.733,19 aan de amateurarcheoloog. Jammer dat een toevallige vondst van onschatbare waarde 'geprijsd' moet worden. Een verhaal met een ongelukkig einde.

Met Stadsmuseum Woerden hoop ik van harte dat Woerden eigenaar wil blijven van het pronkstuk én dat het in bruikleen blijft (en dus te bewonderen!).

Ik gun ieder zijn geluk: de eerlijke vinder een beloning en de volhardende 'coin hunter' klinkende munten. Daarbij gun ik elke archeoloog, amateur én professional, een sensationele vondst waarvan de historische betekenis boven generaties uitstijgt.

Nieck Engelhard

CASTELLUM·LAVRIVM

SCHITTEREND ROMEINS

Schatkamer met de mooiste
archeologische vondsten uit Woerden

Van oktober 2014 tot maart 2015 organiseerde Stadsmuseum Woerden 'Schitterend Romeins'. In de tentoonstelling waren zowel prachtige militaire vondsten, als persoonlijke en luxe objecten te zien. Archeologische topstukken die werden geselecteerd uit tot dan toe verborgen privécollecties.

In de schatkamer was een hoofdrol weggelegd voor de Romeinse paradehelm die na deskundige en grondige restauratie in volle glorie was te bewonderen. De helm is dan nog eigendom van de amateurarcheoloog en de gemeente Woerden samen.

Na de tentoonstelling kreeg de helm een plek in de vaste Romeinententoonstelling op de zolder van het museum. Deze maand start de grote verbouwing en herinrichting van de zolder. De Romeinententoonstelling maakt plaats voor een nieuwe permanente tentoonstelling 'Het Verhaal van Woerden'. Daarin komt de helm terug.

Messing paradehelm 2^e-3^e eeuw na Chr.
Het meest opvallend van deze bijzondere helm is de kam die midden over de helm loopt. Aan de voorkant eindigt die in de kop van een adelaar. De vogel heeft prachtig uitgewerkte veren en zwarte, glazen kraalogen waarvan het linkeroog origineel is. Het uiteinde van de gebogen, spitse snavel is doorboord. Waarschijnlijk hoort hier een sieraad aan te hangen. Het dunne materiaal en de gedecoreerde kam wijzen erop dat de helm onderdeel is geweest van de oefen- of paradeuitrusting van een ruiter.

Deze helm is uit één plaat messing gedreven en waarschijnlijk hoort er een metalen gezichtsmasker bij. Dat de helm zo goed bewaard is gebleven, komt doordat hij verborgen lag in natte grond op de bodem van de Rijn. Het is mogelijk dat de helm door een afgezwaaide soldaat als offer aan het water is toevertrouwd als dank voor de bescherming tijdens zijn diensttijd heeft gekregen.

SINGELKUNST 2022 - WOERDEN OP Z'N BEST

In het zomerbericht lieten Marianne en ik u weten dat we van Singelkunst een blijvertje willen maken. Enerzijds hebben we talloze enthousiaste reacties ontvangen van deelnemers, vrijwilligers en het Woerdense publiek, anderzijds vonden we het zelf fantastisch om te doen en heeft het ons een prachtige ervaring opgeleverd.

Dromerig

Binnenkort hebben we een eidevaluatie met het bestuur. We zijn blij met de eerste editie die ik een 6,5 geef op een schaal van 1-10. Onze slogan is: 'De volgende editie wordt beter'. Om die verbeteringslag te maken nemen we de tijd. Misschien lukt het om Singelkunst alweer in 2024 te organiseren, maar het kan ook 2025 worden.

Wat beter kan? Daar is een mooie term voor: verwachtingsmanagement. Mijn dagelijks werk speelt zich af in een concrete branche. Als iemand een idee oppert en we zijn enthousiast, dan gaat diegene er ook mee aan de slag. Die ideeën zijn dan ook over het algemeen eenvoudig en goed uitvoerbaar. De kunstwereld was mij onbekend toen ik aan dit avontuur begon. Die is dromeriger. Als iemand bijvoorbeeld verzint om het water te laten branden dan mag ik niet meteen aannemen dat diegene dat dan ook regelt. Een leer-moment. Overigens toonden de betrokken kunstenaars hier ook weer begrip voor.

De impact van het beeld

Kunst is iets als het iets teweeg brengt. Dat was zeker het geval met de uitvergrote 'Z' van Zinker van Theo van Meerendonk. Een beeld met een gelaagdheid, dat er door de Russische invasie in Oekraïne nog een betekenis bij kreeg. Niemand had voorzien dat de 'Z' het symbool zou worden om aan de Russen steun te betuigen. Mensen waren geschokt. We vroegen Theo om een uitleg bij het beeld te geven. Die tekst lieten we ook vertalen in het Oekraïens en plaatsten we erbij. Ik realiseerde me weer 'ns de impact die een beeld kan hebben.

Hoogtepunten vond ik de optredens en de rondvaart. Aanvankelijk was het de bedoeling om bij de opening alle beelden in het water te hebben liggen. Dat lukte jammer genoeg niet. Achteraf kregen we reacties: men vond het creatief dat er telkens weer beelden bij kwamen...

De samenwerking met de scholen en de TechnoHub vond ik geweldig. De enorme inzet van de vrijwilligers: ik maak een

Theo van Meerendonk | De Zinker

diepe buiging voor al het werk dat zij hebben verzet. Enkele omwonenden kregen, uiteraard onbedoeld, te maken met overlast. Ik ben aangenaam verrast door hun constructieve opstelling bij het meedenken over een oplossing voor het terugdringen van de hinder. De complimenten die we van alle kanten hebben ontvangen: **Woerden op z'n best.**

Pike Uittenbogaard, bestuursvoorzitter Singelkunst

'POP-UP MUSEUM OVER DE KOEIEMART IS TERUG'

'Op de Koeiemart' werd, als succesvol 'reizend tentoonstellingsevenement' opgemerkt door de het team van de gemeente Woerden dat de Koeiemart organiseert. Of ik de tentoonstelling in de week van de Koeiemart weer met vrijwilligers wilde organiseren? Gesterkt door de positieve ervaring van alle betrokkenen en belangstellenden bij de eerdere edities ging ik graag op hun verzoek in.

In het najaar van 2021 was de tentoonstelling 'Gekoesterd' te zien. Daarin stond de koe en de relatie van de Woerdenaar met de Koeiemart centraal. Het museum toonde prachtige schilderijen over dit oer-Hollandse dier. Daarbij was in een 'pop-up museum' in de Rijnstraat 'Op de Koeiemart' te zien over het verleden, heden én de toekomst van dit immateriele Woerdense erfgoed. Dankzij een donatie van De Vroedschap kon 'Op de Koeiemart' in voorjaar en zomer 2022 met gemotiveerde vrijwilligers naar de mensen worden toegebracht. In het zomerbericht deed ik daar verslag van.

In de Voorstraat vonden we met behulp van Stadshart Woerden een leegstaand pand. 'Pop-up museum over de Koeiemart is terug' kopte de website van Stadshart Woerden tijdens de 'Snertweek 2022'. Het kunstwerk Koppig en de panelen met de geschiedenis van de Koeiemart waren er weer te zien. Verder organiseerden we onder andere een 'meet & greet' met Koeiemartkenners van het eerste uur. Gaf Arja van Veldhuizen een lezing over onze Koeiemarttraditie aan zo'n 60 Oekraïense vluchtelingen en was er een overweldigende belangstelling voor knutselworkshops met kinderen. Mede door de samenwerking met Stadshart Woerden bereikten we een groot publiek. We waren gecharmeerd van het dankwoord van burgemeester Molkenboer. **Waar een eerste sponsoring van een initiatief toe kan leiden. Het pop-up museum zou weleens een 'traditioneel onderdeel' van de Koeiemart kunnen worden.**

Bianca Six Dijkstra, projectleider Pop-up museum 'Op de Koeiemart'

Overweldigende belangstelling op de knutselworkshops bij de Snertweek-editie van de Koeiemart on tour

OBJECTEN EN VERHALEN BEWAREN EN ONDERHOUDEN VOOR VOLGENDE GENERATIES

Eén van de verantwoordelijkheden van een museum is **objecten en verhalen bewaren en onderhouden voor toekomstige generaties**. Onzichtbaar maar erg belangrijk! Het betekent goed collectie- en depotbeheer én registratie van kennis. Dat verwachten wij als professioneel museum niet alleen van onszelf. Het zit ook in de definitie van wat een museum is én wordt geëist van alle geregistreerde musea. Die moeten namelijk voldoen aan de **Museumnorm**.

Inhaalslag

In 2017 sluit het museum met de gemeente een beheersovereenkomst. Sindsdien beheren wij de gemeentelijke collectie. In 2018 wordt de collectie geïnventariseerd en op eigendom gecontroleerd: van de ca. 1.680 geregistreerde objecten is ca 53% eigendom van Gemeente Woerden en 35% van Stichting Stadsmuseum Woerden of in bruikleen van derden. Van 12% van de collectie is de eigendomsstatus niet meer te achterhalen.

In 2019 hebben we het collectie- en depotbeheer gestructureerd opgepakt. Bijna alle objecten waren al digitaal geregistreerd, maar er was géén link tussen het fysieke object en die registratie. De objecten waren niet fysiek genummerd. In 2017 is dit provisorisch opgelost met stickers. We begonnen met het duurzaam en reversibel nummeren van de objecten. De collectiemedewerker van Museum Gouda trainde onze vrijwilligers in de verschillende technieken. Er moet namelijk worden genummerd op een manier die veilig is voor het object en ongedaan gemaakt kan worden.

Eerste stap naar de museale standaard

Door Corona ligt in 2019 en 2020 het werk in het depot stil. In die periode wordt steeds duidelijker dat er een stevige inhaalslag nodig is om depot- en collectiebeheer naar museale standaard op te krikken om onze status als geregistreerd museum voor de toekomst te kunnen behouden.

Eind 2020 trekken we een externe specialist aan. Zij leert de staf en vrijwilligers over het conserveren van de collectie, over de verschillende materialen en kunsttechnieken, de risico's en bedreigingen en verschillende verpakkingsmaterialen. Om haar inzet en de benodigde materialen te betalen vragen we subsidie aan bij het Fonds Cultuurparticipatie.

Vorming collectieteam

In 2021 zet een stagiaire van de Reinwardt Academie het collectieproject verder in de steigers. We vormen een team van zeven vrijwilligers dat de vijf taken ter hand zal nemen:

- 1 Depot opruimen en schoonmaken
- 2 Aanbrengen van objectnummers
- 3 Objectregistratie controleren en aanvullen
- 4 Museaal verantwoord verpakken
- 5 Standplaatsregistratie aanpassen

Het collectieteam heeft geen formele opleiding in de wereld van Kunst en Cultuur of behoud, dus krijgt men een training digitaal collectiemanagement (Adlib). Dan volgt er een kennismaking met het depot en krijgt het team training in conservering, kunsttechnieken, de risico's en bedreigingen van verschillende verpakkingsmaterialen. Daarbij wordt ook met een papierrestaurator een deelproject gestart: conservering van werk op papier.

Inmiddels wordt het collectieteam aangestuurd door een groepsleider en een vice-groepsleider die in overleg met de conservator het werk coördineren. De teamleden werken ca een dagdeel per week in tweetallen aan deelcollecties.

Collectie online zichtbaar maken

Naast beter depot- en collectiebeheer is het online toegankelijk maken van de collectie een speerpunt voor het Museum Register. Het betekent dat je als museum (een deel van) je collectie publiceert via internet. Een schoolvoorbeeld daarvan is RijksStudio van Het Rijksmuseum.

Een stevige klus. Als pilot hebben we nu tien topstukken gepubliceerd. **Dit traject kunnen we onder andere bekostigen dankzij steun van De Vroedschap.**

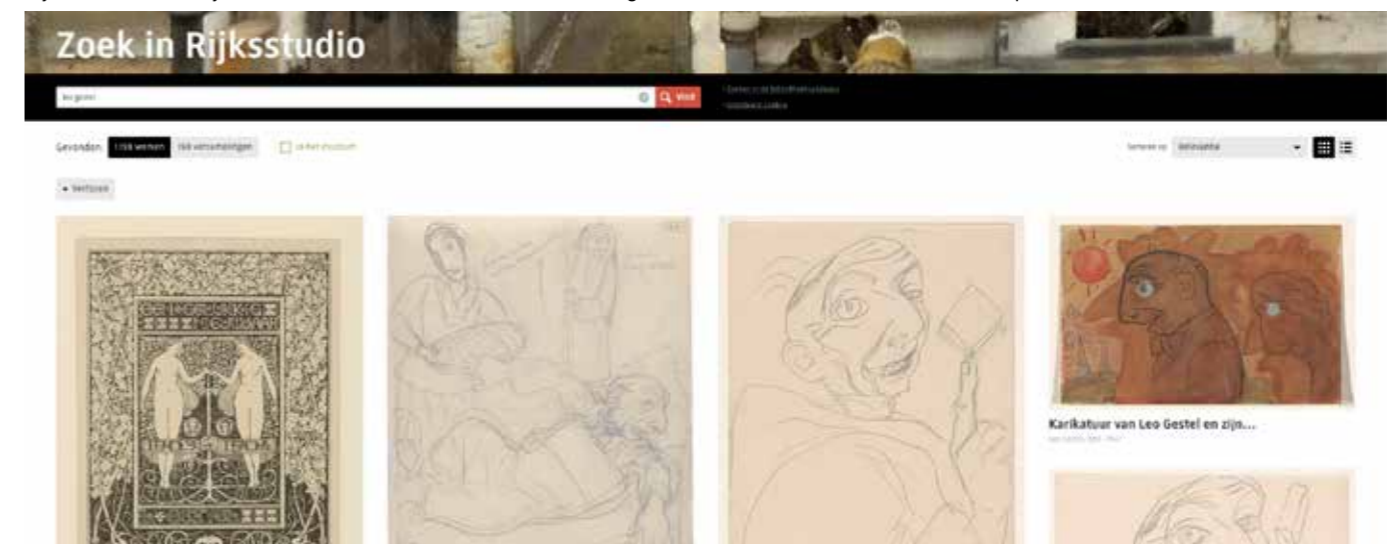
Altijd werk aan de collectie

Collectiebeheer houdt nooit op. We verzamelen actief en gericht om hiaten in de collectie te dichten en er komen objecten bij, zoals voor de nieuwe vaste opstelling op zolder over het Verhaal van Woerden.

Op termijn hebben we een grote wens: een depot met een beter klimaat en meer oppervlakte. Met faciliteiten zoals internet, een kantine, toiletten en parkeergelegenheid.

Stephanie Rompa, conservator

Rijksstudio van het Rijksmuseum: een schoolvoorbeeld van ontsluiting van een museumcollectie via internet voor publiek

OP BEZOEK BIJ ANS KROMWIJK-VAN VLIET

HET MUSEUM ALS KUNSTHUIS

Ans Kromwijk-van Vliet Keramist

- Favoriete boeken:
 - *Daar waar de rivierkreeften zingen* van Delia Owens
 - *Hoe God verdween uit Jorwerd* van Geert Mak
 - *De Fontein van Els van Steijn*
- Film: *The notebook*
- Muziek: 'het werk van Ludovico Einaudi, een Italiaanse pianist en componist, raakt mij'
- Kunststroming en/of kunstenaar: Geert Lap
- Land of landstreek buiten Nederland: Portugal
- Sport: Yoga en lange afstands-wandelingen
- Motto: *Droom, durf, doe en deel*
- Het meest geleerd van: *het leven zelf*

Het vriest een paar graden op deze dinsdagmiddag de 13 december. Op de fiets trap ik me warm naar de 'voormalig zelfstandige gemeente' Barwoutswaarder.

Ans is in 1989 getrouwd met Ton. Ze hebben drie kinderen: Eline, Jesse en Stijn en twee kleindochters, een derde op komst!

In haar jeugd studeert Ans aan de PABO en werkt ook enkele jaren als leerkracht basisonderwijs. Ton begint samen met Ans een eigen bedrijf en als dat begint te groeien en de kinderen worden geboren, besluit Ans haar baan in het onderwijs op te zeggen. Samen runnen ze met veel plezier en voldoening hun gezin en de zaak. Maar Ans heeft ook een artistieke ambitie en gaat in 2015 de Nederlandse Keramisten Opleiding in Gouda volgen en behaalt in 2019 haar diploma handvormen, glazuren en draaien.

Studio 136

'Op het erf' van Ans en Ton Kromwijk aan de Oude Rijn staat niet alleen hun woonhuis, maar ook 'Studio 136'. Hier geeft Ans creatieve workshops aan groepen onder het motto: 'Hoe leuk is het om je eigen creativiteit te ontdekken'.

Het plezier van de deelnemers staat hier voorop. (www.studio-136.nl).

KleiLap

Na de bezichtiging van Studio 136 fietsen we naar 'KleiLap Woerden', het atelier en leslokaal van volleerd keramiste Ans. Zij vertelt over de klei- en materiaalsoorten en het complexe, arbeidsintensieve proces. Over het vormen, het bewerken, het (aanbrengen van) glazuren en het zorgvuldig stoken. Ze laat plaatjes gebakken klei zien, met daarop glazuren in talloze kleurvariaties.

Wat een onderzoek gaat er aan een aardewerken object vooraf. Ik ben onder de indruk van haar vakmanschap. In haar atelier komt ook haar 'passie in kennisdelen' tot uitdrukking: twee keer per week ontvangt zij cursisten die de ambitie hebben en het geduld kunnen opbrengen om het vak te leren. Even later, bij Ans thuis aan tafel, laat ze me een boek zien over keramist Geert Lap. Zijn werk is voor haar van een inspirerende perfectie en schoonheid.

Kunsthuis

Ans heeft een brede kunst- en cultuurhistorische interesse en vindt het mooi om te zien dat je in de loop der jaren jezelf beter leert kennen, steeds meer verbanden gaat zien. Je horizon wordt groter en je blik ruimer op je nabije omgeving. En Ans gunt iedereen, jong en oud, een verrijkend museumbezoek dat daartoe bijdraagt. Daar ligt een waardevolle opdracht voor het Stedelijk Museum Woerden: wat Ans betreft laat het die verbanden zien en smeedt het museum verbintenissen met zowel Woerdenaren die kunst- en cultuurhistorisch geïnteresseerd zijn, als stadgenoten die kunst beoefenen. Het museum als het 'kunsthuis' voor en van Woerdenaren. 'Bedoel je daar concreet mee het wel weer eens tijd wordt voor een tentoonstelling met kunstwerken uit de huiskamers van Woerdense kunstliefhebbers?' vraag ik. 'Ja, maar ook zou ik het bijvoorbeeld goed en positief vinden als het museum naar lokaal (jong) talent op zoek gaat.'

Tot slot: Fred van der Worp wil graag van je weten wanneer wordt ambacht kunst?

'Kunst begint voor mij bij het tot in de perfectie beheersen van een vaardigheid. Daarbij moet het object of de voorstelling je een inzicht geven en je emotie raken.'

De Sint Franciscus Stichting

Ans Kromwijk Kromwijk-van Vliet is als bestuurslid van de Sint Franciscus Stichting associé. De Sint Franciscus Stichting ondersteunt financieel Woerdense maatschappelijke initiatieven en projecten óók op het gebied van kunst en cultuur. Aanvragen van Stedelijk Museum Woerden voor bijdragen aan tentoonstellingen worden regelmatig gehonoreerd.

De Sint Franciscus Stichting wordt in 1922 door Katholieke Woerdense ondernemers opgericht met als doel een begin te maken met de R.K. ziekenverpleging in Woerden. De stichting is daarmee de grondlegger van het R.K. ziekenhuis 'Ope Dei' (met Gods hulp) aan de Utrechtsestraatweg. In 1970 fuseert het Ope Dei met het Algemeen Ziekenhuis aan de Meeuwenlaan in een nieuwe stichting Hofpoort: Hofpoortziekenhuis wordt de nieuwe naam.

In 1980 opent dat ziekenhuis haar nieuwe lokatie aan de Polanerbaan. De Sint Franciscus Stichting verkoopt haar onroerend goed aan de Utrechtsestraatweg maar blijft als zelfstandige stichting bestaan. In 1976 koopt de stichting rijksmonument boerderij 'de Willemshoeve', aan de Utrechtsestraatweg. De verhuur hiervan en de opbrengsten van andere beleggingen vormen voor de Sint Franciscus Stichting de basis voor het ondersteunen van lokale doelen en activiteiten.

Meer (historische) informatie op: www.sintfranciscusstichting.nl en rhcrjnstreek.nl

Verpleegzaal in het RK ziekenhuis 'Ope Dei' van de Sint Franciscus Stichting aan de Utrechtsestraatweg (vijftiger jaren)